

Vad är det för flaskpost Tariq Ali har kasta

En rätt tung

Tariq Ali talar om litteratur

Brittisk-pakistanske Tariq Ali har varit på besök i Sverige. Han skulle bland annat presentera sin nya bok på Ordfronts förlag, *Pakistan mellan diktatur och korruption*. Och det var svårt att missa besöket, Tariq Ali förekom i radio, på teve och i alla de stora tidningarna. Samt på ett möte på Kulturhuset i Stockholm.

Internationalens Farooq Sulehria träffade honom. Men de talade inte om den boken.

De talade om litteratur. För bland de mer än trettio böcker Tariq Ali gett ut finns fem romaner, prisbelönta och översatta till en rad språk, men tyvärr inte till svenska. Den senaste kom alldeles nyligen, *Night of the Golden Butterfly*. Det är den femte i romanserien *The Islam Quintet*, Islamkvintetten, ett projekt som har tagit 20 år att färdigställa.

De fyra första volymerna i serien heter *Shadows of the Pomegranate Tree* (1992), *The Book of Saladin* (1998), *The Stone Woman* (2000) och *A Sultan in Palermo* (2005). Det är historiska romaner som behandlar mötet mellan det kristna västerlandet och den muslimska världen. Allt från al-Andalus fram till det ottomanska rikets fall.

Al-Andalus kallades den del av Spanien som styrdes av araber under perioden 711-1492, en period och en plats där kultur, vetenskap och litteratur frodades, och som blev ett ekonomiskt och kulturellt centrum kring Medelhavet och över den muslimska världen. Där levde muslimer, kristna och judar, och al-Andalus har fått namn om sig att vara en plats där folk och religioner kunde leva fredligt tillsammans.

I *Book of Saladin* finns ett verkligt provocerande citat av kalifen Ali om profeten Muhammed. Och *Clash of Fundamentalisms* inte bara börjar på ett sensationellt sätt, man hittar också Satansverser. Men varför finns det ingen fatwa mot dig, när ateister-muslimer som Salman Rushdie, Irshad Manji och Hirsi Ali grillas när de säger ungefär samma sak?

Det jag säger sätter jag in i ett sammanhang. Det är skälet. Den poäng i *Book of Saladin* som du nämner kommer upp i en diskussion mellan Saladin och hans läkare om, såvida jag minns rätt, islams syn på sexualiteten.

Folk som Ayaan Hirsi Ali och Irshad Manji fyller behov hos västerlandets islamofobi, islamskräck.

Den islamofobin har använts som verktyg mot invandrargrupper i väst. Ayaan Hirsi Ali skrev en bok om kvinnlig omskärelse, och den blev en bestseller, varenda förlag ville ha den. I den boken skildrar hon problemet som om det berörde hela den muslimska världen, när det i själva verket är specifikt för Afrika. Inte heller är det specifikt för muslimer.

Men Hirsi hyllades, och en fransk politiker jämförde henne med Voltaire. De där män-

niskorna är mot islam eftersom det innebär en karriär för dem. Jag vill inte klassas med dem, jag är antiimperialist, inte antiislam. Jag tillhör traditionen inom islam som upprätthölls av al-Ma'arri. En stor arabiskspråkig poet från Aleppo i Syrien som utmanade ortodoxin, levde ett långt liv (973-1057) och dog i Aleppo.

I din *Islam Quintet* stöter man ständigt på homosexuella män och kvinnor. I *Book of Saladin* är en av sultanens bröder gay. Kvinnor i sultanens harem är lesbiska. I *Stone Woman* är en farbror gay. I *Shadows of the Pomegranate Tree* förekommer till och med ett incestfall. Var det ett medvetet försök från din sida att belysa den sidan av den muslimska världen som ofta försummas?

När man skriver, skriver man om allt. Homosexuella, eller incest för den delen, finns i den muslimska världen liksom överallt annars. Den berömda sufipoeten från Lahore, Madhu Lal Hussain, var till exempel gay. På Istanbulsbokmässan varnade jag till exempel i förväg av min förläggare att en del islamiska intellektuella skulle vara närvarande på mässan, och kunde tänkas ställa frågor om

homosexuella i *Islam Quintet*.

Men det var bara en ung man som ställde en fråga. Han ville veta om jag hade några bevis på att två av Saladins hustrur var lesbiska. Jag svarade att om det finns mer än 150 kvinnor i ett harem som ska dela på en man, är det uppenbart att några av dem förälskar sig i varandra. Dessutom finns det kvinnor som förälskar sig i samma kön. Detta händer också i den muslimska världen.

I *Islam Quintet* rör sig intrigerna kring familjer inom eliten. Arbetarklassen syns antingen som trofasta husjungfrur eller kloka tjänare, medan man i två andra romaner, *Fear of Mirrors* och *Redemption*, finner arbetare eller medelklass som huvudpersoner. Varför finns det inga arbetare som huvudpersoner i *Islam Quintet*?

Vad du talar om är socialistisk realism. Det är i grunden en stalinistisk tanke. Kom ihåg att de marxistiska ledarna alltid beundrade litteraturens klassiker. Du förstår, när man skriver följer man inte formler och färdiga scheman. *Islam Quintet* handlar om historia. Eliten spelade den ledande rollen i denna historiska process. I detta fall var det den muslimska eliten som kämpade. Det var inte

ut i vattnet?

flaskpost

”Jag är antiimperialist, inte antiislam.”

möjligt att undvika att skriva om eliten.

Men i *Night of the Butterfly*, kvintettens sista del som nyligen kom ut, är huvudpersonen en målare som hamnar i fängelse på grund av sin kamp. Den romanen handlar delvis om ett muslimskt uppror i den kinesiska Yunanprovinsen. Då Wénxiù ledde detta uppror under 1800-talet och styrde regionen från sin huvudstad Dali i nära tio år. Det är inte många som känner till det här upproret.

”I Pakistan kunde tusentals samlas till mushairas, offentliga poesiuppläsningar, för att lyssna på poeterna.”

I *Islam Quintet* finner man judar och muslimer som lever fredligt sida vid sida, åtminstone relativt sett. Det är en bild i direkt motsättning till dagens verklighet i Mellanöstern. Hur får du ihop de två bilderna?

Ja, det var ingen perfekt värld. Men det är sant att judarna hade en bättre tillvaro i den muslimska världen än i det katolska Europa. Visst blev de diskriminerade också i den muslimska världen. Men i katolicismen fanns en inbyggd antisemitism. Antisemitismen var i själva verket en grundläggande del av den katolska tron. Myter om att judar mördade Kristus och att de drack kristna barns blod var fullt utvecklade. För muslimer är både judar och kristna Ahl-e-Kitab, bokens folk. Det fanns i själva verket en judisk-islamisk civilisation. Den judisk-kristna civilisationen föddes 1948. Den existerade inte under de 1 500 åren som föregick detta.

Detta är sannerligen ett ideologiskt verktyg. En gång när jag talade i USA om mina romaner blev jag tillfrågad om al-Andalus skulle vara möjligt idag. Jag sa att det bara skulle vara möjligt i Israel. Men Israels ledning är inte intresserad. Vad som har hänt i stället är att palestinierna har blivit indirekta offer för förintelsen. Men jag tror att unga muslimer borde ta sig ett titt på det förflutna.

I dina andra böcker stöter man på socialt en-

gagerade poeter och författare över hela den muslimska världen. I Pakistan hittar man Manto och Faiz. I arabvärlden Nazar Qabani och Muneef. Från Turkiet introducerar du Yasser Kemal, och man får träffa Toer från Indonesien. Sådana skribenter finns knappast i Väst. Till och med John Pilger klagade nyligen på att människor som Harold Pinter knappast finns nuförtiden i Väst.

Skribenter har en historisk roll. Vi känner ju till Voltaires roll i den franska revolutionen, till exempel. Under den engelska revolutionen på 1600-talet fanns det tre poeter, däribland Milton, som arbetade i Cromwells utrikesdepartement. Majakovski, bland andra, förtjänar att nämnas när det gäller ryska revolutionen. Ända fram till 60-talet hade vi socialt engagerade skribenter. Jean-Paul Sartre och Bertrand Russell spelade till exempel aktiva roller på Vietnamkrigets tid.

Jag anser att globaliseringen har gjort Väst mer provinsialt. Och kändiskulturen dominerar. Här i Väst har vi inte längre några intellektuella i offentligheten. Idag förknippas de med olika institutioner. De är inte beredda att ifrågasätta staten. I den muslimska världen kommer poeterna ur en tradition av historieberättande. Sufierna brukade till exempel berätta historier eller skriva lyrik i en stil som både härrörde från mystiken och var folkliga.

Läskunnighet, eller brist på läskunnighet, spelade en roll. I Pakistan kunde tusentals samlas till *mushairas*, offentliga poesiuppläsningar, för att lyssna på poeterna. Det var en del av kulturen. När jag växte upp i Lahore fanns det bara radio. Vi hade varken teve eller Internet. Därför gick vi till uppläsningarna och hörde på poeterna hela natten. Det bidrog att bygga upp förhållandet mellan skribenterna och massorna i den muslimska världen.

Vad kan en läsare av Tariq Ali förvänta sig i framtiden?

Islam Quintet är fullbordad nu. Nu tänker jag inte skriva fler romaner om den muslimska världen. Jag har gjort min plikt. De här fem böckerna är som en flaskpost. Den kommer att dyka upp här och var. Det hänger på den läsare som plockar upp den. Just nu arbetar jag på en bok om Obamasyndromet. Den kommer antagligen ut i slutet av året. I mitten av nästa år kommer boken om imperier och imperialism, som diskuterar perspektiven i 21 århundradet.

Farooq Sulehria

Översättning från engelska: Gunvor Karlström